

แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่
จังหวัดนครนายก

Communication model for cultural inheritance of Bann Mai Thai Phuan hand
woven fabric in Nakhon Nayok province

อรมน ปั่นทอง และ วรวิทย์ ประสิทธิ์ผล

Orramon Panthong¹ และ Waravit Prasitphol²

อาจารย์สาขาการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Lecturer in Modern Trade Business Management Program,

Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University

Email: orramonja@hotmail.com

Received May 30, 2021 & Revise June 18, 2021 & Accepted June 30, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ของกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ และศึกษาถึงแนวทางการสื่อสารที่สามารถทำให้เยาวชนในจังหวัดนครนายก เกิดความตระหนักในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ประชาชนชุมชนด้านผ้าทอไทยพวน สมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ครู/อาจารย์/ผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดนครนายก ผู้นำชุมชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ และเยาวชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาจากบริบทภายนอกที่ส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจถดถอย นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐที่จำกัดเฉพาะกลุ่ม สภาพสังคม ค่านิยม วิถีชีวิตที่เน้นวัตถุนิยม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ขณะที่ปัญหาภายในกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ ปัญหาสุขภาพ เงินทุน การจัดหาวัตถุดิบและกระบวนการผลิต และการตลาด ส่วนปัญหาของฝ่ายผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ ความไม่สนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ได้แก่ การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ที่เฉพาะเจาะจง การสื่อสารด้วยบุคคลต้นแบบ ผูกกับการรณรงค์ของสถานศึกษา และสถาบันครอบครัว

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การสืบทอดวัฒนธรรม, ผ้าทอไทยพวน

Abstracts

This study aimed to study problems of Ban Mai's Thai Phuan hand woven fabric cultural heritage conservation as well as study the communication strategies towards Nakhon Nayok's teenagers in order to encourage awareness to inherit Thai Phuan hand woven fabric cultural heritage. The research design combined qualitative and quantitative methods using mixed-methods approach. The research targets comprised the Thai Phuan culture's guru, members of Ban Mai Thai Phuan hand woven fabric womens' cooperative group, teachers and school's administrators, community leaders as well as the teenagers joining activities of the cooperative group. In-depth interviews and focus groups were used to collect data for qualitative research. For quantitative research, the survey was conducted to collect data using questionnaire. The findings revealed that the obstacles from external factors that affect communication for cultural inheritance were economic recession, limited public policies and contribution, change of social values, lifestyles, and ways of living emphasizing materialism, including change of consumers' behaviors. Meanwhile, the limitedness of Thai Phuan predecessors involved health problem, lack of budgets, problem in raw materials sourcing and complicated production process together with marketing problems. The problems of inheritors are that they are not attentive to local cultures. Communication strategies for cultural inheritance of Bann Mai Thai Phuan are that specific online application together with face-to-face communication by Thai Phuan culture's gurus should be applied. Educational institutions and family also need to promote Thai Phuan culture inheritance.

Keywords: Communication, Cultural inheritance, Thai Phuan hand woven fabric

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม โดยเฉพาะการหลั่งไหลทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมข้ามชาติและขนบธรรมเนียมสมัยใหม่ได้ถูกซึมซับเข้าเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนยุคปัจจุบันมากขึ้น ขณะที่วัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของไทยได้รับความสนใจน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เกิดโตมาพร้อมกับกระแสเทคโนโลยีและการสื่อสารออนไลน์ จังหวัดนครนายก เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ของการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวลาวพวนหรือชาวไทยพวน โดยมีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย ซึ่งมีความสวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนของที่ใด ทั้งนี้ ชาวบ้านในพื้นที่บางส่วนได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทยพวน รวมทั้งเกิดความตระหนักถึงการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไทยพวน เนื่องจากเกรงว่าจะสูญหายไปตามกาลเวลา

กลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จากเดิมที่มีสมาชิกจำนวน 25 คนเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อยๆ จนเหลือสมาชิกเพียง 12 คนเท่านั้นที่ยังมีการทำกิจกรรมกับทางกลุ่มฯ อย่างต่อเนื่อง แต่ก็ประสบปัญหาจากการที่สมาชิกมีอายุมากขึ้นเรื่อยๆ จึงมีปัญหาด้านสุขภาพจากการต้องนั่งทอผ้าและการกรอด้วยเป็นเวลานาน เกิดปัญหาทางสายตา และเส้นประสาทหลัง ผู้บริหารของกลุ่มฯ จึงตระหนักถึงการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนไปสู่อนุชนรุ่นหลัง ทั้งนี้ แม้ว่าในยุคปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารเป็นอย่างมาก แต่ทางกลุ่มฯ ประสบปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมเนื่องมาจากความไม่ถนัดในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เท่าใดนัก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดังกล่าวไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ของกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารที่สามารถทำให้เยาวชนในจังหวัดนครนายก เกิดความตระหนักในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่

3. การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

ทฤษฎีสื่อใหม่และนวัตกรรมการสื่อสาร

สื่อใหม่ (New media) เกิดจากการใช้ระบบดิจิทัล มีคอมพิวเตอร์และเครือข่ายเป็นส่วนสำคัญในการทำงาน นำไปสู่การเกิดสังคมเครือข่ายออนไลน์ซึ่งมีลักษณะเด่นในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

การเชื่อมโยงและการโอนถ่ายข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบูรณาการและหลอมรวมรูปแบบของสื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2561: 141) สื่อใหม่รวมคุณสมบัติของสื่อดั้งเดิมทั้งภาพ เสียง ข้อความ แต่ที่เหนือกว่าสื่อดั้งเดิม คือ สามารถสื่อสารได้รวดเร็วทันเหตุการณ์ และเป็นการสื่อสารได้สองทางที่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถทำหน้าที่ได้พร้อมกันโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ สื่อใหม่ยังรวมไปถึงระบบการสื่อสารหรือช่องทางการสื่อสารที่มีการเชื่อมต่อกันทางอิเล็กทรอนิกส์ของเครือข่ายระดับโลก ได้แก่ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต บริการเวปด์ไวต์เว็บ (World wide web: WWW) บริการข้อมูลออนไลน์เชิงพาณิชย์ (Commercial online service) (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2561) ซึ่งปัจจุบันสามารถเข้าถึงได้ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ รวมไปถึงอุปกรณ์โทรศัพท์เคลื่อนที่

การสื่อสารทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความเป็นนามธรรมสูง เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ และอุดมการณ์ไม่สามารถเห็นปัจจัยและองค์ประกอบได้โดยง่าย ดังนั้น มนุษย์จึงต้องหาวิธีการสื่อสารวัฒนธรรมโดยผ่านสื่อที่เป็นรูปธรรมให้เป็นตัวกลาง (จิราพร ขุนศรี, 2557) โดย อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว (2561) ได้กล่าวว่า การสื่อสารมักได้รับอิทธิพลจากบริบททางวัฒนธรรมที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ทักษะภาษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสื่อสารที่เห็นได้ชัดที่สุด ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน 2) บรรทัดฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดจากค่านิยมต่างๆ ในสังคม 3) สถาบัน โดยการสื่อสารภายในสังคมจะได้รับอิทธิพลจากสถาบันหลักของสังคมนั้นๆ เช่น สื่อพื้นบ้านจะปลูกฝังความคิดและความเชื่อไปสู่คนในสังคม การสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการผสมผสาน แนวทางการสื่อสารหลากหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสาร ซึ่ง สุธีรา อะทะวงษา (2560) ได้เสนอแนวทางไว้ว่า 1) ควรมีการเผยแพร่วัฒนธรรมและการประชาสัมพันธ์ โดยสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของคุณค่าและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม 2) ควรมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็งและสามัคคีกัน โดยจะต้องชักชวนทุกคนที่สนใจให้มาร่วมโดยไม่เน้นวัยและอายุของผู้เข้าร่วม และจะต้องมีการประสานกันอย่างต่อเนื่อง 3) ควรมีการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้ได้สานต่อวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชน 4) ควรมีการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด รวมถึงวัดและโรงเรียนในพื้นที่ 5) องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล ตลอดจนหน่วยงานของท้องถิ่นต่าง ๆ ควรมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนากลุ่มและการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม

4. ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ประเด็นหลักในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงสภาพปัญหาการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ เพื่อนำไปสู่การศึกษาแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมต่อการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่

2) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าทอไทยพวน และเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น ประกอบด้วย ปราชญ์ชุมชนด้านผ้าทอไทยพวน จำนวน 1 คน ตัวแทนกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จำนวน 5 คน ครู/อาจารย์/ผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดนครนายก จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 5 คน เยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการทอผ้ากับกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จำนวน 1 คน เยาวชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกที่สนทนากลุ่มย่อย จำนวน 20 คน

กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นตัวแทนเยาวชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้จากต้นแบบ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้สนใจเป็นอาสาสมัครฝึกปฏิบัติกิจกรรมการทอผ้า และเยาวชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่รับชมสื่อที่ใช้สื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก จำนวน 100 คน

3) ขอบเขตพื้นที่ กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่เฉพาะในบริเวณอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

4) ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาของการศึกษาตั้งแต่ตุลาคม พ.ศ. 2562 – ตุลาคม พ.ศ. 2563 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี

เครื่องมือในการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) และข้อคำถามในการสนทนากลุ่มย่อย การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและผู้วิจัยได้ปรับปรุงให้สอดคล้องและเหมาะสมก่อนการปฏิบัติการสัมภาษณ์

2) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มเยาวชน โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา และหาค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ทั้งนี้ข้อคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าทั้งหมด จำนวน 11 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.93

5.วิธีการดำเนินวิจัย

แบบของการวิจัยเป็นแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งได้มีการแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยออกเป็นหลายขั้นตอน ดังมีรายละเอียดดังนี้

1) สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย

1.1) ปราชญ์ชุมชนด้านผ้าทอไทยพวน เป้าหมาย 1 คน เก็บได้จริง 1 คน (ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก)

- 1.2) ตัวแทนกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ เป้าหมาย 5 คน เก็บได้จริง 9 คน (สนทนากลุ่มย่อย)
 - 1.3) ครู/อาจารย์/ผู้บริหารโรงเรียน ในจังหวัดนครนายก เป้าหมาย 2 คน เก็บได้จริง 7 คน (ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก)
 - 1.4) ผู้นำชุมชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป้าหมาย 5 คน เก็บได้จริง 5 คน (ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก)
 - 1.5) เยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการทอผ้ากับกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ เป้าหมาย 1 คน เก็บได้จริง 2 คน (ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก)
- 2) ประชุมสนทนากลุ่มย่อยนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติ มุมมองของเยาวชนที่มีต่อวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวน เป้าหมาย 20 คน เข้าร่วมจริง 21 คน
 - 3) จัดกิจกรรมเรียนรู้จากต้นแบบ โดยนำเยาวชนไปศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมา วัฒนธรรม กระบวนการผลิตและการทอผ้าทอไทยพวน กับกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวน บ้านใหม่ ณ ศูนย์เรียนรู้ที่วัดปทุมวงษาवास อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีเยาวชนสมัครเข้าร่วมกิจกรรม 6 คน
 - 4) ให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้จากต้นแบบที่ศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมผ้าทอไทยพวน จัดทำสื่อดิจิทัล ในลักษณะของ Clip VDO เพื่อนำไปเผยแพร่ผ่านแอปพลิเคชัน Youtube
 - 5) สสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนที่ได้รับชมสื่อดิจิทัลที่เป็น Clip VDO เกี่ยวกับการรับรู้และความตระหนักในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวนของจังหวัดนครนายก เป้าหมาย 100 คน เก็บได้จริง จำนวน 148 คน

6.ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ปัญหาจากบริบทภายนอก

สภาพเศรษฐกิจ - ในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจหลายประการ เช่น ค่าครองชีพสูง กำลังซื้อของผู้บริโภคมีไม่มากนัก เงินบาทแข็งค่า การว่างงาน การส่งออก การค้าและการลงทุน (ไทยโพสต์, 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562) ผู้ทอผ้าไทยพวนส่วนใหญ่ไม่สามารถยึดอาชีพการทอผ้าเป็นอาชีพหลักได้ เพราะหากไม่มีการสั่งซื้อเข้ามา ก็จะขาดรายได้ ผู้ทอผ้าไทยพวนจึงให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวนเป็นหลัก กิจกรรมการทอผ้าจึงเป็นเพียงรายได้เสริม ซึ่งส่งผลให้การสื่อสารเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนไม่มีความต่อเนื่องเท่าใดนัก

นโยบายและการสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐ – แม้ว่าภาครัฐจะให้ความสนใจและความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น และผ้าทอไทยพวนได้รับการเสนอขึ้นบัญชีเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม ประเภทผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า อีกทั้งกระทรวงวัฒนธรรมยังได้สนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณแก่พิพิธภัณฑ์วัดฝั่งคลองที่ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยพวน (หัตถ์รัตน์ บุญโยปชภูมิภัก และ เบ็ญจรัตน์ มาประณีต, 2557) เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและข้อมูลเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยพวนและของท้องถิ่น แต่ความพยายามในการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาเกี่ยวกับผ้าทอไทยพวนยังจำกัดอยู่แค่เฉพาะในกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่เท่านั้น เยาวชนในพื้นที่ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการสืบสานดังกล่าวเท่าใดนัก

สภาพสังคม วิถีชีวิตและค่านิยมในสังคม – สภาพสังคม วิถีชีวิต ค่านิยม และการให้คุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ ในสังคมยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติและพฤติกรรมของเยาวชนรุ่นหลัง จะให้ความสำคัญกับวัตถุนิยม ความสะดวกสบายและความรวดเร็วเป็นหลัก ความสนใจต่อการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นค่อนข้างมีน้อย ข้อมูลจากเยาวชนส่วนใหญ่ระบุว่าโดยปกติแล้วในชีวิตประจำวันไม่นิยมใส่ผ้าไทยพวน แต่หากทางโรงเรียนให้ใส่จึงจะปฏิบัติตาม

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค – ผู้ซื้อผ้าทอมือส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่กำลังซื้อและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น มีอาชีพเป็นข้าราชการ ขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ทั้งที่เป็นวัยทำงานและเยาวชนจะไม่สนใจที่จะแต่งกายด้วยผ้าทอไทยพวนเท่าใดนัก และมีทางเลือกอื่น เช่น เครื่องแต่งกายตามสมัยนิยม ที่มีให้เลือกซื้อในราคาถูกกว่าผ้าทอมือ

ปัญหาจากบริบทภายในในกลุ่มผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม

ด้านบุคลากร – กลุ่มผู้ถ่ายทอดความรู้ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ทั้งหมดเป็นผู้สูงอายุ และมีข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ไม่ถนัดกับการใช้สื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือในลักษณะของการสนทนาเท่านั้น การสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ผ้าไทยพวนจึงเน้นไปที่ช่องทางแบบดั้งเดิม

ด้านเงินทุนและงบประมาณ – กลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การเข้าถึงความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากภาครัฐเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ด้านการจัดหาวัตถุดิบและกระบวนการผลิต – การผลิตผ้าทอไทยพวนต้องใช้วัตถุดิบคือด้ายมัดหมี่ ซึ่งจะต้องนำปอหมี่สีขาวไปย้อมสีเคมีเพื่อให้มีสีที่สดใสและติดทนนานมากกว่าสีธรรมชาติ หากไม่ทำกระบวนการย้อมสีด้วยตัวเอง ทางกลุ่มฯจะต้องสั่งซื้อด้ายมาจากตัวแทนจำหน่ายที่จังหวัดลพบุรี ทั้งนี้ ทางกลุ่มฯ ไม่สามารถสั่งซื้อโดยตรงจากบริษัทผู้ผลิตได้เนื่องจากปริมาณการสั่งซื้อมีไม่มากพอต่อคำสั่งซื้อ

ด้านการตลาด – ที่ผ่านมาจากกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนไม่มีการทำตลาดอย่างจริงจัง เน้นการขายให้แก่ลูกค้าในประเทศเป็นหลัก และเน้นการสื่อสารในลักษณะการพบหน้ากันระหว่างบุคคล (Face-to-Face) เนื่องจากสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และไม่ถนัดการใช้เทคโนโลยีออนไลน์ อีกทั้งบางครั้งการผลิตสินค้าผ้าทอไทยพวนไม่สามารถทำตามความต้องการของลูกค้าได้ แต่จะทำตามมุมมองและความคิดเห็นของผู้ผลิตผ้าทอไทยพวนเอง

2.3) ปัญหาของบริบทฝ่ายผู้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม

ปัจจุบันเยาวชนในจังหวัดนครนายกไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยพวนเท่าใดนักเมื่อเทียบกับบุคคลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่แล้ว ดังที่ครูโรงเรียนประถมศึกษาท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “เด็กสมัยใหม่ไม่นิยมผ้าไทย มองว่าราคาแพงเกินไป เสื้อผ้าสมัยใหม่ราคาถูกกว่า ถ้ากล่าวถึงผ้าทอไทยพวน เด็กบางคนไม่รู้จักเลย ถ้าต้องการให้เด็กแต่งกายด้วยผ้าไทยพวน ผู้ใหญ่ก็ต้องจัดหามาให้” จากการสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยพวนแต่ดั้งเดิมเริ่มมีการจางหายไปเรื่อย ๆ เด็กรุ่นใหม่หลายคนไม่ทราบ ไม่เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น มีเพียงผู้สูงอายุที่ยังดำเนินวิถีชีวิตแบบท้องถิ่นอยู่บ้าง เช่น ไปทำบุญที่วัด ร่วมงานทำบุญต่าง ๆ ที่วัด แต่เยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นมักไม่ค่อยสนใจที่จะติดตามไปด้วยแม้ว่าผู้ปกครองจะได้มีการชักชวนก็ตาม

ความคิดเห็นและความตระหนักในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ของเยาวชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

การดำเนินการวิจัยในระยะต่อมาได้มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนจากต้นแบบโดยสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ณ ศูนย์เรียนรู้วัดปทุมวงษาवास จังหวัดนครนายก รูปแบบการเรียนรู้มีทั้งลักษณะของการบรรยายและการฝึกปฏิบัติการทำผ้าทอไทยพวน เช่น การปั่นด้าย การกรอด้าย การมัดหมี่ การทอผ้าด้วยกี่ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดเป็นตัวแทนเยาวชนในพื้นที่อำเภอปากพลีเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 6 คน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมได้มีส่วนร่วมและเป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหาในการสื่อสารด้วยตนเอง จึงให้ตัวแทนเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้จากต้นแบบได้จัดทำสื่อดิจิทัลในลักษณะของ Clip VDO เพื่อนำไปใช้เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์

เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการรับชมสื่อดิจิทัล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.20 ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 36.50 ในส่วนของการรับทราบว่าจังหวัดนครนายกมีการผลิตผ้าทอไทยพวนที่เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.50 รับทราบเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นและความตระหนักในการสืบสานมรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวนหลังรับชมสื่อดิจิทัล

ประเด็น	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1) สื่อที่ได้รับชมทำให้ได้รับทราบข้อมูลและรู้จักผ้าทอไทยพวนของนครนายกมากยิ่งขึ้น	3.69	0.92	มาก
2) สื่อที่ได้รับชมทำให้เกิดความรู้สึกสนใจเกี่ยวกับผ้าทอไทยพวนนครนายก	3.47	0.88	ปานกลาง
3) ผ้าทอไทยพวนมีความสวยงามไม่น้อยไปกว่าผ้าสมัยใหม่	3.79	0.98	มาก
4) จากที่ได้รับทราบเกี่ยวกับผ้าทอไทยพวน ทำให้สนใจที่จะแต่งกายด้วยผ้าทอไทยพวนมากขึ้น	3.23	0.96	ปานกลาง
5) ผ้าทอไทยพวนเป็นของดีประจำจังหวัดนครนายกที่ควรอนุรักษ์ไว้	3.89	1.01	มาก
6) ความสนใจที่จะทดลองฝึกทำผ้าทอไทยพวนด้วยตนเอง	3.28	0.95	ปานกลาง
7) ควรให้มีการทำผ้าทอไทยพวนต่อไป	3.78	1.01	มาก

ในส่วนของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสื่อดิจิทัลและความตระหนักถึงการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวน จากตารางที่ 1 พบว่า ผ้าทอไทยพวนเป็นของดีประจำจังหวัดนครนายกที่ควรอนุรักษ์ไว้ เป็นประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ความคิดเห็นว่าผ้าทอไทยพวนมีความสวยงามไม่น้อยไปกว่าผ้าสมัยใหม่ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 และควรมีการทำผ้าทอไทยพวนต่อไป มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับความสนใจที่จะทดลองฝึกทำผ้าทอไทยพวนด้วยตนเอง และความสนใจที่จะแต่งกายด้วยผ้าทอไทยพวน กลับพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ 3.28 และ 3.23 ตามลำดับ

เมื่อสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอบรมหรือฝึกปฏิบัติในการทำผ้าทอไทยพวนพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 68.20 ให้ความสนใจบ้างแต่ไม่มากนัก ส่วนเยาวชนที่แสดงถึงความสนใจอย่างมากที่จะเข้าร่วมกิจกรรม มีเพียงร้อยละ 20.30 เท่านั้น

นอกจากนั้น จากการประมวลความคิดเห็นเพิ่มเติมของเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า แม้ว่าเยาวชนจะมีทัศนะว่าวัฒนธรรมไทยพวนเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีมายาวนาน และควรมีการสืบต่อไปยังคนรุ่นต่อไป แต่บางส่วนก็มีความคิดเห็นว่า อาจจะมีปัญหาในการสืบสานวัฒนธรรมต่อไปยังคนรุ่นหลัง และการสื่อสารและ

ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวน ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลทางสื่อออนไลน์ เช่น การจัดทำสื่อออนไลน์ในลักษณะหน้าเพจ (Web page) และคลิปวิดีโอ (Clip VDO) เกี่ยวกับการทำผ้าไทยพวน รวมทั้งควรมีการจัดกิจกรรมอบรมฝึกปฏิบัติด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

จากผลการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ทำให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนได้ดังนี้

1) ควรสื่อสารโดยใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ที่เจาะจงเข้าถึงตัวเยาวชนโดยตรง เช่น ในกลุ่มไลน์ (Line Group) หรือกลุ่มเฟสบุ๊ค (Facebook) แทนที่จะเป็นช่องทางแบบสาธารณะทั่วไป เพราะพฤติกรรมพื้นฐานของเยาวชนในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการที่ไม่ชอบจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเวลานาน

2) นอกจากการสื่อสารทางออนไลน์แล้ว สื่อบุคคลยังคงมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะทำให้เกิดการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ควรมีการจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ลงมือฝึกปฏิบัติจากผู้สอน/ต้นแบบ เพื่อให้ผู้รับสารหรือเยาวชนที่เป็นกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการได้ทดลองลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

3) ควรผนวกหรือบูรณาการมรดกภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นลงในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในพื้นที่ เพราะเป็นอิทธิพลสำคัญที่ทำให้เยาวชนยอมรับและซึมซับสู่ตนเองโดยปริยาย นอกจากนั้นสถานศึกษาในพื้นที่ควรมีการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีไทยพวน และให้เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วม อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไปสู่อนุชนรุ่นต่อไป

4) ควรสร้างเยาวชนต้นแบบที่จะเป็นแบบอย่าง (Role Model) ในการสืบสานและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทยพวน ให้เกิดเป็นกระแสความนิยมที่ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจที่จะติดตาม จนนำไปสู่แรงบันดาลใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทำนองเดียวกันกับต้นแบบในท้ายที่สุด

5) ควรมีการรณรงค์ให้ครูและสถาบันครอบครัวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นหลังได้เกิดความสนใจในมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย เนื่องจากครูและสมาชิกในครอบครัวถือเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญ (Influencer) ที่จะทำให้เยาวชนได้สัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

6) ควรพิจารณาหาแนวทางในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยให้เยาวชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการเป็นผู้ริเริ่มการสื่อสารและประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อันจะทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานและมีความรู้สึกภาคภูมิใจในความสำเร็จของตัวเอง

7.สรุป

ปัญหาในการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่มาจากทั้งปัจจัยแวดล้อมภายนอกและปัจจัยภายใน โดยปัญหาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลกระทบต่อการทำงานเลี้ยงชีพของสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนทำให้ไม่สามารถยืดอกอาชีพการทอผ้าเป็นอาชีพหลักได้ นโยบายและการสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐซึ่งมีไม่มากนักและจำกัดอยู่เฉพาะเพียงบางกลุ่ม ยังไม่สามารถส่งผลในวงกว้างไปถึงเยาวชนคนรุ่นหลังที่จะเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเท่าที่ควร ปัจจัยด้านสภาพสังคม วิถีชีวิตและค่านิยมในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เยาวชนคนรุ่นหลังมีค่านิยมที่คนคิต และพฤติกรรมการใช้ชีวิตไปในทางวัตถุนิยมและไม่เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่าใดนัก นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยแทรกซ้อนสำคัญที่ต้องกล่าวถึงได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลให้การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลลดน้อยลงซึ่งเป็นอุปสรรคประการหนึ่งต่อการสื่อสารเพื่อการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ขณะที่กลุ่มผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมก็ประสบปัญหาที่เป็นปัจจัยภายในหลายประการเช่นกันทั้งที่เป็นปัญหาด้านบุคลากรที่เป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาด้านสุขภาพ และขาดทักษะการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ การขาดความรู้ในด้านการตลาดและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การขาดแคลนเงินทุนและงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มฯ ที่จะเป็นการสื่อสารและถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ภายนอก อุปสรรคในการจัดหาวัตถุดิบ อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ที่ต้องใช้ในกิจกรรมการผลิตหัตถกรรมผ้าทอไทยพวน

การจัดกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนจากต้นแบบโดยสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ จากการสำรวจความคิดเห็นจากเยาวชนที่ได้ชมสื่อดิจิทัล พบว่า เยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักว่า ผ้าทอไทยพวนเป็นของดีประจำจังหวัดนครนายกที่ควรอนุรักษ์ไว้อยู่ในระดับมาก และเห็นว่า ควรมีการสืบสานการทำผ้าทอไทยพวนต่อไป อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับความสนใจที่จะทดลองฝึกทำผ้าทอไทยพวนด้วยตนเอง และความสนใจที่จะแต่งกายด้วยผ้าทอไทยพวน กลับพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างยังไม่มี ความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางปฏิบัติเท่าใดนัก

สำหรับแนวทางในการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับหัตถกรรมผ้าทอไทยพวน ควรมีการสื่อสารด้วยช่องทางสื่อออนไลน์ที่เจาะจงเข้าถึงตัวเยาวชนโดยตรง เช่น ในกลุ่มไลน์ (Line Group) หรือกลุ่มเฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่อให้เข้าถึงตัวเยาวชนได้โดยตรง และการถ่ายทอดด้วยสื่อบุคคลเพื่อให้เกิดการทดลองปฏิบัติจริง

8.อภิปรายผล

ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนจากการศึกษาในครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่กลุ่มผู้รับการถ่ายทอดซึ่งเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสนใจกับมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่าใดนัก โดย ททัยรัตน์ บุณโยปษุภัมภ์ และ เบ็ญจรัตน์ มาประณีต (2558) ศึกษาพบว่า ยังมีกลุ่มคนในพื้นที่จังหวัดนครนายกที่มีความวิตกกังวลว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีรากเหง้ามาจากชาวพวนแต่ดั้งเดิมจะสูญหายไป เนื่องจากสาเหตุที่คนรุ่นหลังไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ซึ่งกลุ่มคนที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสในพื้นที่ที่มีความพยายามที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวพวนให้มีการสืบสานต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นยังกระจุกตัวอยู่เฉพาะกับกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ (ททัยรัตน์ บุณโยปษุภัมภ์ และ เบ็ญจรัตน์ มาประณีต, 2558) เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุธีรา อะทะวงษา (2560) ที่พบว่า อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และพบปัญหาด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไปยังกลุ่มคนรุ่นหลังที่ไม่ค่อยให้ความสนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่นเดียวกับ ปิรันถน์ ปุณญประภา และคนอื่น ๆ (2561) ได้กล่าวว่า “ปัญหาสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นในปัจจุบันคือ ปัญหาเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมด้านกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่กำลังจะหายไป ปัญหาตัววัฒนธรรมที่สืบทอดไม่สมบูรณ์ ช่องทางในการสืบทอดมีจำกัด และปัญหาการขาดกลุ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่จังหวัดนครนายก เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าวเช่นกัน” (2561: 163)

แนวทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์เพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ควรมีการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ที่เจาะจงและสามารถเข้าถึงตัวเยาวชนได้โดยตรง เช่น ในกลุ่มไลน์ (Line Group) หรือกลุ่มเฟซบุ๊ก (Facebook) ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับผลจากการศึกษาของ โคลายา (Kolaya, 2016) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมศิลปะดั้งเดิมของอินเดียโดยใช้สื่อสมัยใหม่ ซึ่งกำลังประสบวิกฤตจากการที่เยาวชนและคนทั่วไปไม่ได้ให้ความสนใจและสืบทอดถึงมรดกวัฒนธรรม จึงได้มีความพยายามที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวโดยใช้สื่อสมัยใหม่ที่เป็นสื่อดิจิทัล เพื่อให้เข้ากับลักษณะพฤติกรรมของเยาวชนและคนรุ่นใหม่ในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมฝึกอบรมโดยให้มีการเรียนรู้จากต้นแบบเป็นการสื่อสารในอีกรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมดำเนินการด้วยเช่นกัน ดังเช่นการศึกษาของ เพียงดาว สภาทอง ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธรร และปานเทพ ลากเพชร (2559) ปวีณา ผาแสง และคนอื่น ๆ (2558) ที่พบว่า การจัดฝึกอบรมให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติจากต้นแบบจะทำให้เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรม และควรมีการผนวกองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมลงในการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นทุกระดับ (ปิรันถน์ ปุณญประภา และคนอื่น ๆ, 2561) เพื่อให้เยาวชนเกิดการซึมซับวัฒนธรรม

9. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และควรมีการบริหารการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมเพิ่มเติม

2) หน่วยงานราชการระดับจังหวัดควรมีกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยให้ส่วนราชการระดับท้องถิ่น รวมถึงผู้นำท้องถิ่น สถานศึกษาและภาคประชาสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมกันขับเคลื่อน

3) การสนับสนุนบทบาทหน้าที่ให้แต่ละจังหวัดมีการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะของการบันทึกไว้เป็นเอกสารหรือสื่อดิจิทัล เพื่อให้มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ และทำให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถสืบค้นและเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก

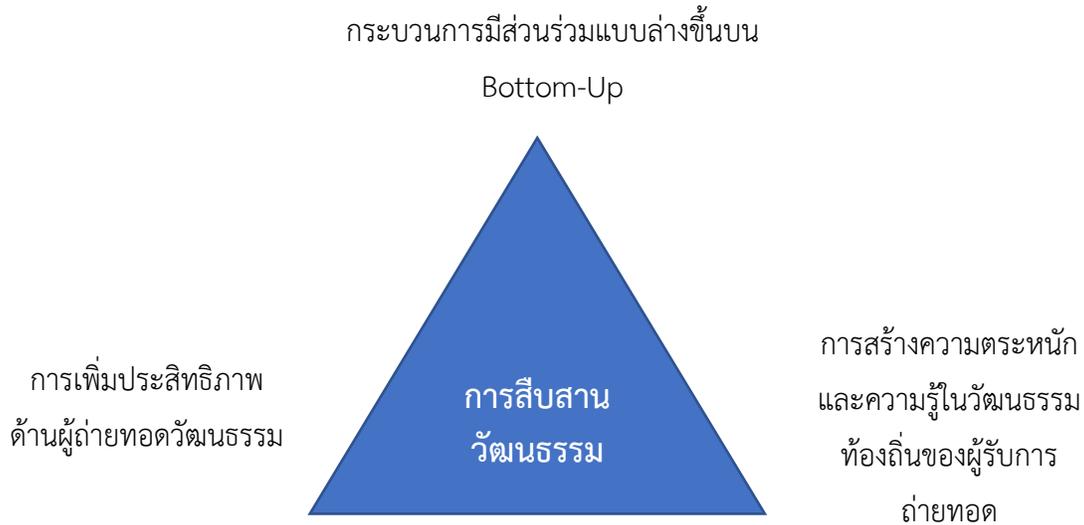
ข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติ

1) โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกันในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ให้เยาวชนเห็นคุณค่าและมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไทยพวน

2) ควรจูงใจและโน้มน้าวให้ลูกหลานของสมาชิกสหกรณ์สตรีหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีออนไลน์มาช่วยในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวน เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลออกไปสู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น

3) ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เป็นผู้มีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมและจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่จะนำมาใช้ในการสื่อสารเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวน โดยให้เยาวชนเป็นผู้มีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้าย

10.องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ประกอบที่จะทำให้การสืบสานวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ

การสืบทอดวัฒนธรรมนั้นผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในวิธีการถ่ายทอดที่ทันสมัยและสรรหาส่วนที่เป็นที่สนใจในการถ่ายทอดจากมากไปหาน้อย และกระบวนการสื่อสารที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดคือกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Participation Action Process) เป็นวิธีที่จะให้ผู้รับถ่ายทอดเปิดใจและเข้าร่วมกิจกรรมในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นและเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะตลอดกิจกรรม ทั้งนี้ การสร้างความตระหนักและความรู้ในสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดจำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปและตรงตามความต้องการของผู้รับถ่ายทอดอย่างเปิดใจเพื่อการยอมรับวัฒนธรรมเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมต่อไป

11. เอกสารอ้างอิง

- จิราพร ชุนศรี. (2557). การสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีสี่พันบ้านเพลง
ซอล้านนาในบริบทของจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต.
- ปวีณา ผาแสง ขนิษฐา นครประสาท สักกีสี่ห์ พลสันติกุล และอรุณรัศมี สอนนงษ์. (2558). งานวิจัยเรื่อง
กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นน่าน:
กรณีศึกษาตำบลตูใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน. น่าน: สถาบันวิทยาลัยชุมชน.
- ปิลันลน์ ปุณญประภา พุทธิ ศุภเศรษฐศิริ นพดล อินทร์จันทร์ และกิตติกริณ นพอดมพันธ์. (2561, มกราคม-
มิถุนายน). ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัด
นครนายก. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม. 6(1), 159-168.
- เพียงดาว สภาทอง ภัทรวรรณ จีร์พัฒนธรร และปานเทพ ลาภเกษร. (2559). แนวทางการสืบทอดวัฒนธรรม
และอาชีพการทอผ้าทอไทยวนของศูนย์วิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านโนนกลุ่ม อำเภอสีคิ้ว จังหวัด
นครราชสีมา. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 31(3), 77-83.
- สุธีรา อะทะวงษา. (2560, มกราคม-เมษายน). การสืบทอดวัฒนธรรมการฟ้อนสาวไหม และแนวทางการพัฒนา ให้
เป็นผลิตภัณฑ์บริการการตลาดเพื่อสังคม. วารสารสมาคมนักวิจัย. 20(1): 137-149.
- หทัยรัตน์ บุญโยปัษฎัมภ์ และ เบ็ญจรัศม์ มาประณีต. (2558). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยพวนของ
คณะกรรมการบริหารศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดฝางคลอง จังหวัดนครนายก. การประชุมทางวิชาการของ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 53: สาขาศึกษาศาสตร์, สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, สาขา
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 714-719.
- อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2561). สื่อศาสตร์ หลักการ แนวคิด นวัตกรรม. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์นาคร.
- Kolaya, S. (2016). Cultural heritage preservation of traditional Indian art through virtual new-media.
Procedia-Social and Behavioral Sciences. 225, 309-320.